

ماده (۱۰۸): هر نظامی که عهده دار انجام معامله یا ساختن چیزی یا نظارت در ساختن یا امر به ساختن آن برای نیروهای مسلح بوده و به واسطه تدلیس در معامله از جهت تعیین مقدار یا صفت یا قیمت بیش از حد متعارف موردمعامله یا تقلب در ساختن آن چیز، نفعی برای خود یا دیگری تحصیل کند یا موجب ضرر نیروهای مسلح گردد علاوه بر جبران خسارت وارده و جزای نقدی معادل بهای مال مورد تدلیس به ترتیب زیر محکوم می شود:

الف - در صورتی که سود حاصله یا ضرر وارده تاده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از شش ماه تا دو سال.

ب - چنانچه سود حاصله یا ضرر وارده بیش از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از یک تا پنج سال.

ج - هرگاه سود حاصله یا ضرر وارده، بیش از یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از دو تا ده سال.

ماده (۱۰۹): قبول هرگونه هدیه یا امتیاز یا درصدانه از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال، تحت هر عنوان به طور مستقیم یا غیرمستقیم در رابطه با معاملات و قراردادهای خارجی و داخلی توسط نظامیان ممنوع است. مرتکب مذکور علاوه بر رد هدیه یا امتیاز یا درصدانه یا معادل آن به دولت، به حبس تعزیری از دو تاده سال و جزای نقدی برابر هدیه یا امتیاز یا درصدانه محکوم می گردد.

تبصره ۱ - مجازات شروع به این جرم، حداقل مجازات حبس مقرر در این ماده است.

تبصره ۲ - در صورتی که شخص حقیقی یا حقوقی خارجی طرف معامله، درصدانه می پردازد، موضوع قبلاً به اطلاع مسئول مربوط رسانیده می شود و وجوه مزبور دریافت و تماماً به حساب خزانه واریز می گردد. در این صورت اقدام کننده مشمول این ماده نخواهد بود.

ماده (۱۱۰): هر نظامی که در معاملات یا

مناقصه ها و مزایده های مربوط به نیروهای مسلح با دیگران تبانی نماید، علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از دو تاده سال و جزای نقدی معادل آنچه برخلاف مقررات تحصیل کرده است محکوم می شود.

ماده (۱۱۱): چنانچه بازرسان، یا ناظران امور مالی در نیروهای مسلح در ارتکاب جرایم مندرج در مواد (۱۰۸)، (۱۰۹) و (۱۱۰) این قانون شرکت نمایند به مجازات مرتکبان اصلی محکوم و اگر پس از کشف یا اطلاع از وقوع، آن رامخفی دارند به مجازات حبس مرتکبان اصلی محکوم خواهند شد.

ماده (۱۱۲): هر نظامی که در مواد غذایی و ادویه و مایعاتی که تحت حفاظت یا نظارت او قرار داده شده است به طور مستقیم یا غیرمستقیم تقلب نماید یا عمداً مواد غذایی و ادویه و مایعات تقلبی را بین نظامیان شخصاً یا به واسطه دیگری تقسیم کند به حبس از دو تاده سال محکوم خواهد شد.

ماده (۱۱۳): هر نظامی که با سوءنیت

شرح

قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

پرتال جامع علوم انسانی

محمد رضا یزدانیان

مدیر کل حقوقی سازمان قضایی ن.م

قسمت بیست و ششم

گوشت حیوانات مبتلا به بیماری های مسری یا مواد غذایی فاسد یا ضایع شده را به طور مستقیم یا غیر مستقیم بین نظامیان تقسیم نماید به حبس از سه تا پانزده سال محکوم می شود.

ماده (۱۱۴): چنانچه اعمال مذکور در مواد (۱۱۲) و (۱۱۳) این قانون در اثر اهمال و بی توجهی صورت گرفته باشد، مرتکب به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می گردد.

ماده (۱۱۵): در صورتی که در اثر وقوع بزه های مذکور در مواد (۱۱۲) و (۱۱۳) این قانون، لطمه جبران ناپذیری بر نیروهای مسلح یا عملیات نظامی وارد آید مرتکب به مجازات محارب محکوم خواهد شد.

ماده (۱۱۶): چنانچه مرتکب بر اثر ارتکاب جرایم مندرج در این فصل، منفععی کسب کرده یا امتیازاتی گرفته باشد منافع مکتسبه مسترد و امتیازات حاصله لغو می شود.

ماده (۱۱۷): در تمام موارد مذکور در این فصل، هرگاه اقدامات انجام شده منتهی به قتل یا نقص عضو یا جراحت و صدمه به انسانی شود مرتکب علاوه بر مجازات های مذکور، حسب مورد به قصاص و پرداخت دیه و در هر حال به تأدیه خسارات وارده نیز محکوم خواهد شد.

شرح مواد:

۱_ موضوع ماده (۱۰۸) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، تدلیس در معاملات دولتی (نیروهای مسلح) است.

"تدلیس" در لغت به معنای عیب خود یا کالای خود را پنهان ساختن و عوام فریبی آمده است.^(۱)

"تدلیس" به معنای غش هم استعمال می شود مانند ضرب مسکوک تقلبی که نوعی از تدلیس است و در این صورت تدلیس مفهوم جزایی دارد.^(۲)

۲_ در ماده (۴۳۸) قانون مدنی مقرر شده است: «تدلیس عبارت است از عملیاتی که موجب فریب طرف معامله شود.»

۳_ "معامله" در معنای لغوی عبارت از خرید و فروش و دادوستد کردن و در مفهوم حقوقی شامل عقود اعم از مالی و غیرمالی می شود. معامله دولتی، معاملاتی است که یک طرف آن، چه در مقام ایجاب و چه در مقام قبول، دولت باشد.

در تعریف معامله دولتی گفته شده است: «معاملاتی که دولت برای رفع نیازهای ضروری خود مبادرت به انعقاد آنها نماید، اعم از اینکه طرف معامله دولت باشد یا طرفین آن از ادارات دولتی و اعم از اینکه طرف، شخص حقیقی باشد یا اینکه شخص حقوقی (خصوصی یا عمومی).^(۳) معاملات دولتی اعم است از خرید و فروش، اجاره، پیمان کاری، اجرت کاری، استجاره و مانند آن.»

۴_ "تقلب" در لغت به معنای برگشتن از حالی به حالی، دگرگون شدن و نادرستی کردن در کاری آمده است. در اصطلاح حقوقی تقلب عملی است که مرتکب، آن را به منظور لطمه زدن و آسیب وارد کردن به حقوق یا منافع دیگران انجام می دهد. و وسایلی که جهت اجرای تقلب از آن استفاده می شود، وسیله متقلبانه نام دارد.

۵_ رکن مادی موضوع ماده (۱۰۸) قانون

جرم موضوع ماده (۱۰۸) از جرایم مقید بوده و تمقق آن منوط به حصول نتیجه اعم از تمصیل منفعت برای خود یا وارد نمودن ضرر به نیروهای مسلح است. بنابراین تدلیس بدون نتایج موصوف، قابل تعقیب کیفری نیست، البته ماهیت تدلیس اصولاً توأم با آثار و نتایج یاد شده (تمصیل سود یا ضرر به دیگری) است.

مجازات جرایم نیروهای مسلح، تدلیس در معامله از جهت تعیین مقدار یا صفت یا قیمت بیش از حد متعارف مورد معامله یا تقلب در ساختن وسایل مورد نیاز نیروهای مسلح است.

۶_ وسایل متقلبانه مذکور در ماده حصری نبوده و ممکن است تدلیس با وسیله و یا کیفیت دیگری صورت گیرد.

۷_ جرم موضوع ماده (۱۰۸) از جرایم مقید بوده و تحقق آن منوط به حصول نتیجه اعم از تمصیل منفعت برای خود یا وارد نمودن ضرر به نیروهای مسلح است. بنابراین تدلیس بدون نتایج موصوف، قابل تعقیب کیفری نیست، البته ماهیت تدلیس اصولاً توأم با آثار و نتایج یاد شده (تمصیل سود یا ضرر به دیگری) است.

۸_ جهت تحقق بزه موصوف یکی از عناصر "تمصیل سود" یا "ضرر به دولت" کفایت می کند و نیاز به اجتماع هر دو عامل نمی باشد.

۹_ مجازات مرتکب به تناسب سود حاصله یا ضرر وارده، حسب مورد برابر مقررات بندهای (الف یا ب یا ج) ماده (۱۰۸) تعیین می شود.

۱۰_ تدلیس در معاملات دولتی در ماده (۵۹۹) قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است. با این تفاوت که در ماده مزبور موضوع ضرر به دولت تصریح نشده و مجازات جزای نقدی نیز تعیین نگردیده است، البته با توجه به ماهیت تدلیس و عبارت "علاوه بر جبران خسارت وارده" موضوع کسب منفعت یا ضرر به دولت از ارکان بزه تدلیس در معاملات دولتی محسوب می شود.

۱۱_ عنصر معنوی این جرم، علاوه بر سوءنیت عام، قصد انتفاع و دسیسه و تقلب (سوءنیت خاص) است اعم از اینکه انتفاع نصیب مرتکب شود یا نصیب شخص دیگری،

تفاوت ماده و ماده و ماده با ماده (۱۰۹) قانون

مجازات جرایم نیروهای مسلح این است که ماده و ماده اختصاص به معاملات خارجی دارد، لیکن ماده (۱۰۹) ضمن این که واژه «قراردادها» را به کلمه «معاملات» اضافه کرده است، شامل معاملات و قراردادهای داخلی نیز می‌گردد. البته با تصویب ماده (۱۰۹) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، در فصوص نظامیان برابر ماده قانونی مزبور رفتار می‌شود.

«قراردادها» را به کلمه «معاملات» اضافه کرده است، شامل معاملات و قراردادهای داخلی نیز می‌گردد. البته با تصویب ماده (۱۰۹) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، در خصوص نظامیان برابر ماده قانونی مزبور رفتار می‌شود.

۱۶- قبول به معنای دریافت و تحویل گرفتن است و صرف اعلام قبولی برای دریافت وجه یا مال قبول محسوب نمی‌گردد، بلکه این قبولی باید به فعلیت در آید.^(۵) قبول چه به صورت مستقیم باشد، چه به شکل غیر مستقیم مانند پرداخت به فرزند یا همسر خود، تأثیری در قضیه ندارد.

۱۷- قبول در صدانه یا پورسانت تأثیری در صحت معامله یا قرارداد نخواهد داشت و این موضوع تابع شرایط و قواعد حاکم بر معاملات و قراردادهای خواهد بود. به عبارت دیگر، اخذ پورسانت لطمه‌ای به قرارداد یا معامله از حیث لازم الاجرا بودن مفاد آن برای طرفین نخواهد زد، مگر آن که به لحاظ فقدان شرایط قانونی، خدشه‌ای بر معامله یا قرارداد وارد شود.

۱۸- هدیه یا امتیاز اگر به صورت ایجاد تسهیلات رفاهی مانند: پرداخت وام بدون رعایت مقررات و یا بازپرداخت اقساط آن،

بنابراین اگر مرتکب از روی اشتباه مقدار یا صفت یا قیمت را غیر واقعی اعلام کند، مشمول مقررات این ماده نمی‌گردد.^(۴)

۱۲- نظامی بودن شرط تحقق جرم موضوع ماده (۱۰۸) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح است، لیکن کارمند دولت بودن در ماده (۵۹۹) قانون مجازات اسلامی شرط نیست.

۱۳- صرف تحصیل منفعت جهت تحقق جرم موصوف کفایت نمی‌کند، بلکه سود حاصله باید ناشی از تدلیس در معامله باشد.

۱۴- چهار حالت در مورد مرتکب جرم موضوع ماده (۱۰۸) قابل تصور است

الف) عهده دار انجام معامله باشد، ب) ساختن چیزی بر عهده او باشد، ج) عهده دار نظارت در ساختن چیزی باشد، د) مسئولیت امر به ساختن چیزی را به عهده داشته باشد.

۱۵- عنصر مادی بزه "اخذ پورسانت یا در صدانه یا کمیسیون"، قبول هر گونه هدیه یا امتیاز یا در صدانه از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال، در رابطه با

معاملات و قراردادها است. در ماده واحده قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب سال ۷۲ آمده است: «قبول هر گونه پورسانت از قبیل وجه، مال، سند

پرداخت وجه یا تسلیم مال تحت هر عنوان به طور مستقیم یا غیر مستقیم در رابطه با معاملات خارجی قوای سه‌گانه، سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی، نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی، شهرداری‌ها و کلیه تشکیلات وابسته به آن‌ها ممنوع است. مرتکب علاوه بر ... محکوم می‌گردد.»

تفاوت ماده واحده با ماده (۱۰۹) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح این است که ماده واحده اختصاص به معاملات خارجی دارد، لیکن ماده (۱۰۹) ضمن این که واژه

پرداخت هزینه مسافرت‌های داخلی یا خارجی، استخدام در یک موسسه دولتی یا خصوصی و یا فراهم نمودن زمینه تحصیل فرزند فرد در آموزشگاه خصوصی بدون پرداخت شهریه نیز صورت گیرد، مشمول مقررات ماده (۱۰۹) می‌گردد.

۱۹- در مواردی که رد امتیاز امکان پذیر نباشد، مانند استخدام، امتیاز حاصله به استناد ماده (۱۱۶) همین قانون ابطال می‌گردد، هم چنین در مورد محکومیت به جزای نقدی، اگر امتیاز حاصل شده قابل تقویم به وجه نباشد، مجازات جزای نقدی معادل امتیاز، سالبه به انتفاع موضوع خواهد بود. در مورد شروع به جرم نیز صرفاً کیفر حبس قابل اعمال می‌باشد و مجازات جزای نقدی منتفی است. ضمن این که با توجه به اختصاص ماده (۱۲۸) همین قانون به مجازات شروع به جرم، بهتر بود که موضوع شروع به جرم اخذ پورسانت در ماده (۱۲۸) تصریح و تبصره (۱) ماده (۱۰۹) حذف می‌شد.

۲۰- منظور از اقدام کننده مذکور در تبصره (۲) ماده (۱۰۹) دریافت کننده در صدانه است و الا اگر شخص ثالثی موضوع را اطلاع دهد و سپس وجه از فردی که پورسانت گرفته، اخذ و به حساب دولت واریز شود، مسئولیت کیفری دریافت کننده در صدانه به قوت خود باقی است.

۲۱- بین جرایم ارتشاء و اخذ پورسانت یا در صدانه یا کمیسیون جهات تشابه از قبیل کارمند دولت بودن مرتکب، واحد بودن موضوع هر دو جرم (قبول وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال) وجود پرداخت کننده و دریافت کننده در هر دو بزه، توصیف جزایی شروع به اجرای هر دو جرم و معافیت از مجازات در صورت گزارش پرداخت رشوه

یا پورسانت وجود دارد. همچنین بین جرایم موصوف و جوه تمایز و تفاوت نیز مشهود است مانند این که: اخذ پورسانت منحصر به معاملات و قراردادهای است، لیکن در ارتشاء چنین محدودیتی وجود ندارد و شامل کلیه وظایف مأمور دریافت کننده و یا حتی وظایف سایر اعضای نیروهای مسلح می شود، در جرم ارتشاء، پرداخت کننده رشوه تحت عنوان راشی قابل تعقیب کیفری است، اما در جرم اخذ پورسانت عمل پرداخت کننده، فاقد وصف کیفری است.^(۶)

۲۲- در بزه اخذ پورسانت زمان پرداخت قبل یا حین و یا بعد از قرارداد یا معامله و هم چنین وارد شدن خسارت و ضرر زیان به نیروهای مسلح شرط نیست. در این مورد نظریه ابراز شده در نشست قضایی مورخ ۸۵/۷/۲۹ قضات دادگاه های نظامی تهران که عیناً به تأیید کمیسیون قوانین جزایی اداره کل حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح نیز رسیده است درج می گردد.^(۷)

پرسش:

ارتباط بین پورسانت (در صدانته و هدیه) با معاملات و قراردادهای (موضوع ماده ۱۰۹ ق.م.ج.ن.م) چگونه محقق می گردد؟

الف) آیا تحقق آن منوط به این است که کارمند یا فرد نظامی در صدی از مبلغ قرارداد یا وجه معینی را قبل یا حین انعقاد قرارداد از طرف قرارداد دریافت نماید؟

ب) چنان چه پس از انعقاد قرارداد و در جریان اجرای آن مبلغی از سوی طرف قرارداد به نظامی یا کارمند ذیربط با موضوع قرارداد پرداخت شود، آیا جرم مذکور محقق می گردد یا خیر؟

ج) آیا در تحقق جرم مذکور ایراد خسارت و ضرر به نیروهای مسلح شرط است و یا بدون ورود خسارت و صرفاً با مبادله هدیه بین طرف قرارداد و کارمند ذیربط جرم محقق

می گردد؟
نظریه (اتفاق آرا):

الف) پورسانت به معنای در صدانه، به منظور ترغیب و تشویق افراد مورد نظر برای انعقاد قرارداد و انجام معاملات می باشد و صرف وجود ارتباط بین پرداخت آن و انعقاد قرارداد کفایت نموده و زمان پرداخت (اعم از قبل و یا بعد از انعقاد قرارداد) واجد اهمیت نبوده و مؤثر در مقام نمی باشد.

ب) تحقق جرم اخذ پورسانت مقید به ورود خسارت و ضرر و زیان به یگان نبوده و حتی در صورت سودمند بودن قرارداد برای نیروهای مسلح نیز قبول هر گونه هدیه یا امتیاز یا در صدانه که در ماده (۱۰۹) ق.م.ج.ن.م بیان شده است، از سوی فرد نظامی موجب تحقق جرم اخذ پورسانت خواهد شد.

۲۳- رکن مادی بزه موضوع ماده (۱۱۰) «تبانی در معاملات یا مناقصه ها و مزایده های نیروهای مسلح» است. تبانی در لغت به معنای با هم سازش کردن و همدست شدن برای اقدام به امری آمده است^(۸) تبانی در اصطلاح کیفری عبارت است از توافق و تمایل حداقل دو نفر بر امر سوئی که نتیجه اش متوجه شخص ثالث باشد.^(۹)

۲۴- منظور از مناقصه، خریدار مال یا اموال معین از طرف مأمور رسمی به کمترین قیمتی که از طرف فروشندگان پیشنهاد می شود و هم چنین هر گاه مناقصه انجام عملی

تمقق جرم اخذ پورسانت مقید به ورود خسارت و ضرر و زیان به یگان نبوده و متی در صورت سودمند بودن قرارداد برای نیروهای مسلح نیز قبول هر گونه هدیه یا امتیاز یا در صدانه که در ماده (۱۰۹) ق.م.ج.ن.م بیان شده است، از سوی فرد نظامی موجب تمقق جرم اخذ پورسانت خواهد شد.

باشد.^(۱۰) مناقصه معمولاً در مورد خرید خدمت و کالا به کار می رود. در ماده (۸۱) قانون محاسبات عمومی کشور آمده است، مناقصه در معاملات جزئی به کمترین بهای ممکن به تشخیص و مسئولیت کارپرداز، در مورد معاملات متوسط به تشخیص و مسئولیت کارپرداز و تأیید وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز از طرف آن ها و در مورد معاملات عمده با انتشار آگهی مناقصه عمومی و یا ارسال دعوت نامه (مناقصه محدود) به تشخیص وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز از طرف آن ها صورت می گیرد.

۲۵- مزایده معمولاً در مورد فروش کالا یا خدمت به بالاترین قیمت ممکن به کار می رود. در مزایده افرادی که قصد خرید دارند با هم رقابت می کنند و فردی که بالاترین قیمت را پیشنهاد می کند برنده مزایده و خریدار محسوب می شود. در ماده (۸۲) قانون محاسبات عمومی کشور مقرر گردیده که مزایده در مورد معاملات جزئی به بیشترین بهای ممکن به تشخیص و مسئولیت مأمور فروش و در مورد معاملات متوسط با حراج و در مورد معاملات عمده با انتشار آگهی مزایده عمومی، انجام می شود.

۲۶- برابر مقررات ماده (۸۰) قانون محاسبات عمومی کشور معاملات دولتی به سه دسته جزئی، متوسط و عمده با توجه به مبلغ آن ها تقسیم می شوند. مبنای نصاب در خرید برای معاملات جزئی و متوسط، مبلغ مورد معامله و در مورد معاملات عمده مبلغ بر آورد است. هم چنین مبنای نصاب در فروش، مبلغ ارزیابی کاردان خیره و متعهد رشته مربوط که توسط دستگاه اجرایی ذی ربط انتخاب می شود خواهد بود.

۲۷- منظور از تبانی در معاملات دولتی؛ توافق، مواضع و همدستی پنهانی دو یا چند

با عنایت به عبارت «علاوه بر جبران

خسارت وارده» مذکور در ماده (۱۱۰) قانون

مجازات مجرایم نیروهای مسلح و تصریح

عبارت «... و در نتیجه تبانی ضرری متوجه

دولت و یا شرکت ها و مؤسسات ... شود»

در قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی

مصوب سال ۴۸، ورود خسارت و ضرر و

زیان به دولت یا نیروهای مسلح شرط تحقق

بزه موصوف است

«تبانی در معاملات دولتی» منوط و موکول به فعل حداقل دو نفر است و این عنوان جزایی، جرم واحد تلقی و اعمال طرفین تبانی با یکدیگر مرتبط است، بنابراین ملازمه رسیدگی دلایل اثباتی اتهام طرفین و تأثیر اثبات اتهام یک طرف تبانی در احراز بزه طرف دیگر و وحدت و حسن دادرسی و قواعد مربوط به رسیدگی در جرایم مرتبط، اقتضاء می نماید که اتهام طرفین تبانی در مرجع واحد قضایی رسیدگی و از تفکیک و تجزیه پرونده خودداری شود. در فرضی که یک طرف تبانی نظامی و طرف دیگر غیر نظامی است با توجه به شدت کیفر قانونی مرتکب نظامی نسبت به مجازات قانونی فرد غیر نظامی، هر دو طرف در دادگاه نظامی محاکمه می شوند، رای وحدت رویه شماره ۵۴۹ مورخ ۶۹/۱۲/۲۱ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز مؤید مراتب یاد شده است. هم چنین با توجه به دلایل پیش گفته و ارتباط و تلازم قطعی و منطقی بین دلایل اثباتی اتهام طرفین تبانی و ملازمه احراز اتهام یک طرف تبانی با اثبات بزه طرف دیگر، محکومیت یک نفر و تبرئه طرف مقابل تبانی به غیر از علل شخصی، فاقد موقعیت قانونی است.

۳۱- با عنایت به مقررات ماده (۱۲۲)

نفر در معاملات یا مناقصه ها و مزایده های دولتی یا شرکت ها و مؤسسات وابسته به دولت یا مأمور به خدمات عمومی یا شهرداری ها و یا نیروهای مسلح است که منجر به ایراد خسارت یا ورود ضرر به دولت یا نیروهای مسلح یا شرکت ها و مؤسسات یاد شده گردد.

۲۸- با عنایت به عبارت «علاوه بر جبران خسارت وارده» مذکور در ماده (۱۱۰) قانون مجازات مجرایم نیروهای مسلح و تصریح عبارت «... و در نتیجه تبانی ضرری متوجه دولت و یا شرکت ها و مؤسسات ... شود» در قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی مصوب سال ۴۸، ورود خسارت و ضرر و زیان به دولت یا نیروهای مسلح شرط تحقق بزه موصوف است. به عبارت دیگر این جرم از جرایم مقید و منوط به حصول نتیجه یعنی وارد شدن ضرر می باشد. اما انتفاع مرتکبین جرم تأثیری در موضوع ندارد، گر چه اصولاً بزه تبانی در معاملات دولتی که منجر به ایراد خسارت به دولت می شود، با تحصیل سود و منفعت برای تبانی کنندگان نیز همراه است.

۲۹- طرف دیگر تبانی در معاملات یا مناقصه ها و مزایده های مربوط به نیروهای مسلح با توجه به عبارت «هر نظامی» در صدر ماده (۱۱۰) مشمول مجازات مقرر در ماده قانونی مزبور نمی گردد، مگر آن که طرفین معامله هر دو از یگان های نظامی باشند، یعنی معامله یا مناقصه و مزایده بین دو سازمان نظامی صورت گرفته باشد که در این صورت طرفین تبانی، وفق مقررات ماده (۱۱۰) مجازات خواهند شد.^(۱۱) فلذا چنان چه طرف تبانی غیر نظامی باشد، مجازات وی برابر مقررات قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی تعیین می شود.

۳۰- با عنایت به این که تحقق جرم

قانون مجازات مجرایم نیروهای مسلح، ذکر عبارت «علاوه بر جبران خسارت وارده» در ماده (۱۱۰) ضروری به نظر نمی رسد.

۳۲- قسمت اول ماده (۱۱۱) ناظر بر شرکت بازرسان یا ناظران امور مالی نیروهای مسلح در ارتکاب جرایم «تدلیس و تبانی در معاملات دولتی و اخذ پورسلنت یا در صدانه» (موضوع مواد ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰) است. به نظر می رسد با عنایت به مقررات ماده (۴۲) قانون مجازات اسلامی در مورد تعریف و مجازات شرکای جرم نیاز به قسمت اول ماده نبود. قسمت دوم ماده ناظر بر مخفی نمودن موضوع جرایم مواد (۱۰۸)، (۱۰۹)، (۱۱۰) پس از کشف یا اطلاع توسط بازرسان یا ناظران امور مالی است که در این حالت فقط مجازات حبس مرتکبان اصلی در مورد بازرسان و ناظران امور مالی اعمال خواهد شد و مجازات جزای نقدی در مورد آنان منتفی خواهد بود. البته حکم ماده بدان معنا نیست که دادگاه نتواند در صورت وجود جهات مخففه مجازات حبس را به مجازات دیگری از جمله جزای نقدی تبدیل کند.

۳۳- عنصر مادی جرم موضوع ماده (۱۱۲) قانون مجازات مجرایم نیروهای مسلح، «تقلب» در مواد غذایی و ادویه و مایعات تحت حفاظت یا نظارت او و هم چنین تقسیم مواد غذایی و ادویه و مایعات تقلبی بین نظامیان است.

۳۴- تقلب ممکن است به شیوه های مختلف مانند تغییر مواد اصلی و خام، افزودن مواد جانبی و خارجی به جنس، عرضه ماده ای به جای جنس دیگر، تغییر فرمول و ترکیب اصلی مواد سازنده فرآورده غذایی، کاهش مقدار ترکیبات تشکیل دهنده مواد غذایی و مانند آن صورت گیرد.

۳۵- بزه موضوع ماده (۱۱۲) از جرایم

مطلق بوده و وقوع آن مقید به حصول نتیجه خاصی مانند استفاده از مواد غذایی، ورود خسارت به نیروهای مسلح یا انتفاع مرتکب و یا ایراد صدمه جسمانی به مصرف کنندگان مواد غذایی و ادویه و مایعات تقلبی نمی باشد.

۳۶ - تقسیم مواد غذایی تقلبی به واسطه دیگری نیز تأثیری در موضوع نداشته و مرتکب اصلی به عنوان فاعل معنوی جرم محسوب و مجازات می شود.

البته اگر دیگری واسطه با علم و اطلاع در ارتکاب جرم موصوف نقش و همکاری داشته باشد، تحت عنوان مشارکت در جرم قابل تعقیب و مجازات است.

۳۷ - عبارت «بین نظامیان ... تقسیم کند» مذکور در ماده (۱۱۲) مبین این امر است که مواد غذایی و ادویه و مایعات تقلبی باید بین حداقل دو نفر نظامی تقسیم شود تا مشمول مقررات ماده گردد.

۳۸ - مواد غذایی یا ادویه یا مایعات در صورتی که تحت حفاظت یا نظارت، نظامی قرار داشته باشد، تقلب در آن مشمول مقررات ماده (۱۱۲) می گردد. با فقدان این شرط مرتکب با ماده موصوف قابل مجازات نمی باشد.

۳۹ - رکن مادی بزه موضوع ماده (۱۱۳) تقسیم گوشت حیوانات مبتلا به بیماری های مسری یا مواد غذایی فاسد یا ضایع شده بین نظامیان است. این جرم نیز مانند موضوع ماده (۱۱۲) از جرایم مطلق بوده و حصول نتیجه خاص مانند مصرف مواد غذایی فاسد یا ضایع شده یا ایراد صدمات جسمانی یا ایراد خسارت به یگان مربوط و یا سود بردن مرتکب در تحقق جرم تأثیری ندارد.

۴۰ - تقسیم مواد غذایی موضوع ماده (۱۱۳) باید حداقل بین دو نفر نظامی صورت گیرد تا مرتکب مشمول مجازات ماده موصوف گردد. توزیع مستقیم یا غیر مستقیم تفاوتی در مسئولیت مباشر جرم ندارد.

۴۱ - برابر مقررات بند "۴" ماده (۱) قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و

بهداشتی مصوب ۱۳۴۶، فروش و عرضه جنس فاسد و جنسی که تاریخ مصرف آن گذشته باشد جرم مصوب شده است. لیکن صرف تقسیم مواد غذایی که موعد مصرف آن ها سپری شده باشد، نمی تواند مشمول ماده (۱۱۳) گردد، مگر آن که مواد یاد شده، فاسد و یا ضایع شده باشند. هم چنین معتبر بودن تاریخ مصرف مواد غذایی فاسد و ضایع شده نیز باعث خروج موضوع از مقررات ماده موصوف نمی گردد.

۴۲ - داشتن سوء نیت در تقسیم مواد غذایی مذکور در ماده (۱۱۳) شرط است، بنابراین اگر فردی بدون علم و آگاهی از فاسد یا ضایع بودن مواد غذایی، اقدام به تقسیم بین نظامیان نماید، عمل وی با ماده (۱۱۳) قابل انطباق نیست.

۴۳ - اگر مرتکب موضوع مواد (۱۱۲) و (۱۱۳) بدون سوء نیت و قصد تقلب و صرفاً از روی سهل انگاری و اهمال و یا عدم رعایت مقررات و نظامات دولتی، اقدامات مصرحه در مادتهای مورد اشاره را انجام داده باشد، مشمول مجازات ماده (۱۱۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح می شود. هر چند در ماده (۱۱۴) صرفاً به اهمال و بی توجهی اشاره شده است، لیکن موضوع ماده موصوف تقصیر یا خطای جزایی است و برابر مقررات تبصره ماده (۳۳۶) قانون مجازات اسلامی، تقصیر اعم است از بی احتیاطی، بی مبالاتی، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی.

۴۴ - اگر ورود صدمه و لطمه جبران ناپذیر به نیروهای مسلح، معلول اقدامات مجرمانه موضوع مواد (۱۱۲) و (۱۱۳) باشد، مرتکب برابر مقررات ماده (۱۱۵) به مجازات محارب محکوم می شود. اعمال مجازات موصوف منوط به حصول نتیجه یعنی ورود لطمه جبران ناپذیر به نیروهای مسلح است.

۴۵ - داشتن قصد وارد نمودن لطمه جبران ناپذیر به نیروهای مسلح، شرط اعمال مجازات مصرحه در ماده (۱۱۵) نیست و صرف تحقق نتیجه یعنی وارد شدن لطمه جبران ناپذیر به

نیروهای مسلح کفایت می کند. البته در این مورد نظر مخالف نیز وجود دارد.^(۱۳)

۴۶ - مقررات ماده (۱۱۶) ناظر بر جرایم مندرج در فصل دهم است که بر اساس مفاده ماده مزبور، چنان چه مرتکب بر اثر ارتکاب بزه های مذکور در این فصل، منافعی کسب و یا امتیازاتی گرفته باشد، منافعی کسب شده، مسترد و امتیازهای حاصله لغو خواهد شد با تصریح حکم کلی ماده (۱۱۶)، ذکر عبارت «علاوه بر رد هدیه یا امتیاز یا در صدانه» مصرحه در ماده (۱۰۹) ضروری به نظر نمی رسد.

۴۷ - تعیین مجازات قصاص و یا حکم به پرداخت دیه، موضوع ماده (۱۱۷) منوط و موکول به درخواست اولیاء دم یا مجنی علیه است و دادگاه نمی تواند بدون تقاضای آنان حکم قصاص یا پرداخت دیه را صادر نماید.

تأدیه خسارت نیز در ماده (۱۳۲) همین قانون ذکر شده و نیازی به تصریح آن در ماده (۱۱۷) نبود.

ادامه دارد...

پی نوشت ها:

۱_ فرهنگ عمید.

۲_ جعفری لنگرودی، دکتر محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق.

۳_ مهاجری، دکتر علی، جرایم خاص کارکنان دولت، ص ۲۱۱.

۴_ زراعت، دکتر عباس، شرح قانون مجازات اسلامی.

۵_ مهاجری، دکتر علی، جرایم خاص کارکنان دولت.

۶_ ولی پور، قاسم، جزوه آموزشی "ارتشا" (این جزوه مراحل تدوین نهایی را در گروه پژوهش های قضایی سازمان قضایی، م. طی می کند).

۷_ مجموعه نشست های قضایی، جلد دوم، ص ۲۷۹.

۸_ فرهنگ عمید.

۹_ مهاجری، دکتر علی، جرایم خاص کارکنان دولت.

۱۰_ جعفری لنگرودی، دکتر محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق.

۱۱_ قربان زاده، محمدباقر، جزوه آموزشی "تبانی در معاملات دولتی" (تدوین نهایی در گروه پژوهش های قضایی سازمان قضایی، م).

۱۲_ مال میر، دکتر محمود، شرح قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح.